

فصل هشتم

تلفات و بی خانمانی

«ما به شما و عراقی‌ها کمک می‌کنیم تا عراقی مرفه و آزاد بسازید.»

بوش، رئیس‌جمهور آمریکا، ۱۷ مارس ۲۰۰۳ (۲۷ اسفند ۱۳۸۱) (۱)

تهاجم اولیه نیروهای ائتلاف تحت رهبری آمریکا به عراق در مارس ۲۰۰۳، اگرچه منجر به تلفات زیاد شهروندان عراقی شد، اما بحران انسانی و جابه‌جایی‌های گسترده ایجاد نکرد. کمی بعد از آن، با شروع عملیات‌های ضد ستیزه‌جویی، نظیر حملات گسترده به فلوجه، نجف و تل‌عفر، تلفات شهروندان به صورت قابل توجهی افزایش یافت و جابه‌جایی‌های بزرگ نیز آغاز شد. چنین عملیات‌هایی سبب ایجاد اختلال در زندگی صدها هزار نفر از مردم شد. (۲) با فروپاشی و انحلال مؤسسات دولتی، بیکاری و فقر به سرعت، رو به فزونی گذاشت. از آغاز سال ۲۰۰۶ تاکنون، درگیری‌های فرقه‌ای و خشونت درونی منجر به افزایش مرگ و میر و جراحات مردم شده و در عین حال جابه‌جایی‌های گسترده جدیدی نیز شروع شده است. سازمان‌های امداد رسانی بین‌المللی، قادر به پاسخگویی به حجم گسترده مشکلات انسانی در عراق نیستند. سازمان‌های انسان‌دوست غیر دولتی کاری نکرده‌اند. علاوه بر اینها، کمک‌های دولتی نیز مشمول مردم عراق نشده است. در عین حال، سازمان‌های بین‌المللی برای کمک کردن به مردم عراق و اعطای کمک‌های مالی برای موارد بسیار ضروری، باید خطرات زیادی را متحمل شوند. (۳)

بی خانمانی

خشونت و فقر فزاینده، منجر به جابه‌جایی گسترده مردم در عراق شده است. (۴) برآوردها نشان می‌دهند تا اوایل فوریه ۲۰۰۷ (بهمن ۱۳۸۵)، نزدیک به ۳/۹ میلیون عراقی جابه‌جا شده‌اند که این رقم برابر

۱۴ درصد جمعیت عراق است. از این تعداد، حدود ۱/۹ میلیون نفر درون کشور جابه‌جا شده‌اند و ۲ میلیون نفر نیز به کشورهای خارجی مهاجرت کرده‌اند. (۵) آژانس آوارگان سازمان ملل (UNHCR) می‌گوید: «نگرانی نسبت به بحران عمیق انسانی، مهاجرت صدها هزار عراقی داخل و خارج کشور، مدام در حال افزایش است.» (۶) این آژانس انتظار دارد تا در نتیجه افزایش خشونت‌ها در آینده‌ای نزدیک، مصیبت افراد رنجوری که قادر به ترک خانه‌های خود نیستند، افزایش یابد. (۷) تعداد زیادی از مردم به کمک‌های فوری نظیر غذا و سرپناه نیاز دارند. حجم گسترده آوارگی و جابه‌جایی افراد، مانع بزرگی برای رسیدگی سازمان‌های امداد رسانی بین‌المللی به نیازمندان است.

عملیات نیروهای ائتلاف

از سال ۲۰۰۳ تاکنون، بسیاری از عراقی‌ها، به دلیل عملیات‌های نظامی نیروهای ائتلاف تحت رهبری آمریکا، جابه‌جا شده‌اند. این عملیات‌ها که شامل بمباران شدید زمینی و هوایی می‌شود، باعث شده است بخش عمده‌ای از مردم، خانه و کاشانه خود را ترک و از شهرها فرار کنند. بیش از ۲۰۰۰۰۰ نفر از مردم فلوجه در جریان حمله سال ۲۰۰۴، ناگزیر به جابه‌جایی شده‌اند. این در حالی است که صدها هزار نفر دیگر، در جریان حمله به شهرهایشان وضعیت مشابهی پیدا کرده‌اند. (۸) بسیاری از آنها قادر به بازگشت نیستند، چرا که ناامنی، تهاجم‌های نظامی بی‌در پی، قطع آب، برق و سرویس‌های بهداشتی، همچنان ادامه دارد و علاوه بر این، خانه و مکان‌های تجاریشان نیز نابود شده است. (۹) براساس ارزیابی‌های پروژه بازسازی فلوجه در اوایل سال ۲۰۰۶، هنوز ۶۵۰۰۰ نفر از مردم به دلیل ادامه مشکلات، قادر به بازگشت به خانه‌هایشان نبودند. (۱۰)

خشونت فرقه‌ای

در سال ۲۰۰۶، در حالی که عملیات‌های نظامی همچنان ادامه داشت و منجر به فرار مردم از خانه‌هایشان می‌شد، خشونت‌های فرقه‌ای، خصوصاً در بغداد دلیل عمده جابه‌جایی مردم بود. آژانس آوارگان سازمان ملل، تخمین زده است که در فاصله فوریه ۲۰۰۶ تا مارس ۲۰۰۷، یعنی پس از انفجار حرم امام حسن عسگری در سامرا، نزدیک به ۷۳۰۰۰۰ نفر به دلیل خشونت‌های فرقه‌ای جابه‌جا شده‌اند. (۱۱۱) شهروندان عراقی به دلیل علایق مذهبی یا شغل حرفه‌ای خود، در وضعیت تهدید آمیزی به سر می‌برند. چریک‌های مذهبی و گروه‌های مسلح؛ به مساجد، بازارها و شهرک‌های رقیب حمله می‌کنند. محله‌هایی که پیش از این محل سکونت مذاهب مختلف بوده‌اند، هم اکنون چندپاره و قطبی شده‌اند.

اقلیت‌ها و شاغلین حرفه‌ای

اقلیت‌ها نیز در عراق در شرایط خطرناکی زندگی می‌کنند. گزارش‌ها نشان می‌دهند که آزار و اذیت‌های مذهبی منجر به جابه‌جایی مسیحیان، ترکمن‌ها، آشوری‌ها، صبیایی‌ها و گنوسی‌ها شده است. جمعیت اقلیت‌های صبیایی و گنوسی که از قدیمی‌ترین جوامع عراقی هستند، از ۱۳۵۰۰ نفر در سال ۲۰۰۱، به ۴۰۰۰ نفر در سال ۲۰۰۶ کاهش یافته است. (۱۱۲) نیمی از جمعیت ۱/۵ میلیونی آشوری‌های عراق، از سال ۲۰۰۳ تاکنون کشور را ترک کرده‌اند و ۷۵۰۰۰۰ نفر بازمانده نیز به «سکان‌های امن» در زاخو (Zakho) و نینوی شمالی انتقال داده شده‌اند. (۱۱۳) بسیاری از مسیحیان نیز به سوریه و اردن رفته‌اند؛ در حالی که بخش عمده‌ای از آنها در منطقه کردستان عراق، آواره شده‌اند. (۱۱۴)

آوارگان فلسطینی مستقر در عراق، در شرایط زندگی بسیار سختی قرار گرفته‌اند و بارها با تهدید و تهاجم روبه‌رو بوده‌اند. منابع و رسانه‌های فلسطینی گزارش می‌دهند که تاکنون علیه فلسطینیان بیش از ۶۵۵ حمله صورت گرفته و در جریان آنها حداقل ۱۸۶ فلسطینی کشته شده‌اند. (۱۱۵) فلسطینیان ساکن در بغداد، نسبت به خطراتی که جانشان را تهدید می‌کند، به شدت وحشت‌زده هستند و آرزو دارند، بتوانند هر چه سریع‌تر عراق را ترک کنند. (۱۱۶) اما بسیاری از فلسطینیان، قادر به ترک عراق نیستند، چرا که دیگر برایشان روادید رسمی سفر صادر نمی‌شود. (۱۱۷) آژانس آوارگان سازمان ملل برآورد کرده است که هم‌اکنون در مرز سوریه حدود ۸۵۰ فلسطینی آواره عراقی گرفتار شده‌اند. (۱۱۸) گروهی در حدود ۳۶۵ نفر، هم‌اکنون در مکانی از مرز عراق و سوریه زندگی می‌کنند که تا آن زمان کسی در آنجا زندگی نکرده بود، آنها نه می‌توانند به عراق بازگردند و نه دولت سوریه به آنها اجازه ورود می‌دهد. (۱۱۹) کشورهای همسایه نظیر اردن، سوریه، عربستان سعودی و کویت حاضر به پذیرش آنها نیستند، ضمن آن که امکان بازگشت به مناطق فلسطینی را نیز ندارند. (۱۲۰) تنها حدود ۱۵۰۰۰ نفر از ۳۴۰۰۰ فلسطینی که پیش از این در عراق زندگی می‌کردند، هم‌اکنون در کشور مانده‌اند. (۱۲۱)

بسیاری از شاغلان کارهای حرفه‌ای تنها به دلیل کاری که انجام می‌دهند، هدف حمله قرار گرفته‌اند. برخی از این مشاغل عبارتند از: کارمندان دانشگاهی، آموزگاران، اساتید، پزشکان، روزنامه‌نگاران، سیاست‌مداران، و کلا و قضات. (۱۲۲) بسیاری از آنها بازداشت، ربوده یا کشته شده‌اند، یا این که برای حفاظت از جان خود و خانواده‌شان ناچار به فرار شده‌اند. براساس گزارش وزارت بهداشتی عراق، در فاصله آوریل

۲۰۰۳ تا می ۲۰۰۶، ۱۰۲ پزشک و ۱۶۴ پرستار کشته شده و نیز در دو سال گذشته، حدود ۲۵۰ پزشک ربوده شده‌اند. (۱۲۳) براساس آمار مؤسسه بروکینگز، از سال ۲۰۰۳ تاکنون، ۲۰۰۰ پزشک عراقی کشته شده و نزدیک به ۱۲۰۰۰ پزشک دیگر کشور را ترک کرده‌اند. (۱۲۴) بیشترین اثر منفی خشونت علیه شاغلان حرفه‌ای؛ بر آموزگاران، قضات و کارمندان بهداشتی بوده است.

آوارگان درونی

از زمان بمب‌گذاری در سامرا، نزدیک به ۷۳۰۰۰۰ عراقی، خانه‌های خود را ترک کرده و به سایر بخش‌های کشور فرار کرده‌اند. آژانس آوارگان سازمان ملل تخمین می‌زند که در عراق روزانه ۵۰۰۰۰ نفر، ناچار به جابه‌جایی می‌شوند. (۱۲۵)

اکثر این «آوارگان درونی»، در منازل بستگان یا مساجد، ساختمان‌های عمومی متروکه یا چادرهای آوارگان، در حال آوارگی زندگی می‌کنند. (۱۲۶) آوارگان درونی در فقر کامل؛ بدون دسترسی به غذا، سرویس‌های بهداشتی، آموزش و منابع درآمدی به سر می‌برند. (۱۲۷) ساختمان‌های عمومی، کاملاً غیربهداشتی هستند. ساکنین این ساختمان‌های لبریز از جمعیت، بدون دسترسی به آب تمیز و سرویس‌های بهداشتی مناسب، در خطر شیوع بیماری‌های واگیردار قرار دارند. (۱۲۸) علاوه بر این، همواره این خطر وجود دارد که مردم گرفتار این ساختمان‌ها اخراج شوند، بدون آن که سرپناه دیگری برایشان در نظر گرفته شود. ساکنین اردوگاه‌های آوارگان، همواره میان دو انتخاب قرار گرفته‌اند، دوری از صحنه نبرد و عملیات‌های نظامی یا زندگی در نزدیکی تأسیسات بهداشتی و آموزشی. خانواده‌ها و آشنایان آوارگان، از بستگان خود حمایت کرده و منابع اندک خود را با آنها به اشتراک گذاشته‌اند. با این حال، براساس گزارش آژانس آوارگان سازمان ملل، این وضعیت منجر به: «افزایش تنش میان خانواده‌ها به دلیل قحطی منابع شده است». (۱۲۹)

سازمان‌های انسان‌دوست برای امداد رسانی به آوارگان درونی، با مشکلات زیادی مواجه می‌شوند. کارمندان سازمان ملل اکثراً از امان و کویت اداره می‌شوند. عدم امنیت و محدودیت‌های ناشی از اقدامات نظامی، رسیدگی به افرادی را که احتیاج به کمک و مراقبت دارند دچار مشکل کرده است. نیروهای ائتلاف، جلوی امداد رسانی گروه‌های محلی را به آوارگان گرفته‌اند. (۱۳۰) گروه‌های امداد رسانی با تهدید چریک‌ها نیز مواجه هستند، چرا که ممکن است این سازمان‌ها بخواهند به خانواده‌های مذهب دیگر کمک کنند. (۱۳۱)

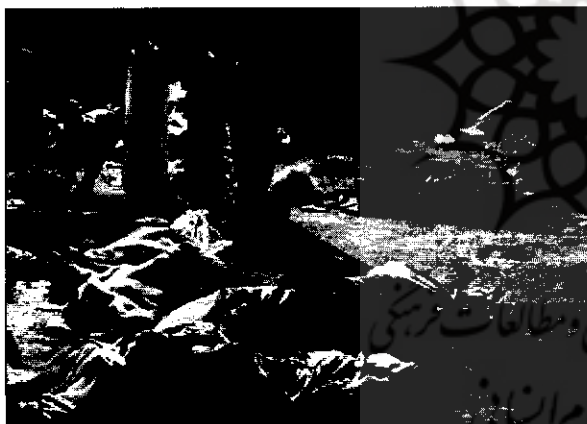
آوارگان در کشورهای همسایه

عراق بحران انسانی سال‌های متعددی ادامه خواهد داشت. (۴۰) این آژانس بخصوص از این‌که آوارگی افراد، مدت‌ها به طول انجامد ابراز نگرانی کرده و پیش‌بینی می‌کند برای اکثر آوارگان درونی، این یک «جابه‌جایی موقت» نبوده، بلکه «جابه‌جایی دائمی است». (۴۱) نتایج این جابه‌جایی، محدود به مرزهای عراق نخواهند ماند و بر ایران، سوریه، ترکیه، اردن، مصر و سایر کشورهای فرامنطقه‌ای نیز اثر خواهد گذاشت.

آژانس آوارگان سازمان ملل، در ژانویه ۲۰۰۷، بودجه خود را از ۲۹ میلیون دلار در سال ۲۰۰۶ به ۶۰ میلیون دلار افزایش داد. (۴۲) اندرو هارپر (Andrew Harper)، مدیر ارشد عملیاتی واحد عملیاتی آژانس آوارگان سازمان ملل در عراق، هشدار داد: «حتی با ۶۰ میلیون دلار هم کار چندانی نمی‌توان انجام داد». (۴۳) او با اشاره به مجموع نیازهای انسانی عراق در طولانی‌مدت، افزود: «برای پاسخگویی به این نیازها، صدها میلیون و شاید میلیارد دلار لازم است؛ این عملیات انسانی، سال‌ها به طول خواهد انجامید». (۴۴)

تلفات

از زمان آغاز تهاجم نظامی در سال ۲۰۰۳، نرخ مرگ و میر عراقی‌ها به شدت افزایش یافته است. داده‌های حاصل از سرشماری اجساد، آمار کشته‌ها براساس گزارش‌های خبری، آمارهای حاصل از سردخانه‌ها و بیمارستان‌ها و بررسی مرگ و میرهای ناشی از بیماری‌های همه‌گیر، نشان می‌دهند که جمعیت عراق، در سرآشویی سقوط قرار گرفته است. از مارس ۲۰۰۳ تاکنون بسیاری از مردم از حق حیات محروم شده‌اند.

مطالعات انجام شده

دولت‌های بریتانیا و آمریکا اصرار داشته‌اند که «اجساد را نشمردند» و در نتیجه از میزان مرگ و میر شهروندان و شبه‌نظامیان عراقی ارزیابی دقیقی وجود ندارد. (۴۵) با این حال، درباره میزان تلفات عراقی‌ها در دوره اشغال تاکنون مطالعات بسیاری انجام شده است. برخی از این مطالعات عبارتند از:

آمارهای وزارت بهداشتی عراق از سردخانه‌ها و بیمارستان‌ها. (۴۶) گزارش حقوق بشر دوامانها UNAMI، که ارقام آن «مبتنی بر آمار تلفات انسانی وزارت بهداشتی عراق از بیمارستان‌ها و مؤسسه حقوقی - پزشکی بغداد است». (۴۷)

گزارش‌های فصلی وزارت دفاع ایالات متحده به کنگره که، رقم تقریبی متوسط کشته و مجروح شده‌های عراقی را ارائه می‌دهد. (۴۸) سرشماری اجساد عراق (Iraq Body Count)، پایگاه داده عمومی

علاوه بر ۱/۹ میلیون آواره درونی، حدود ۲ میلیون عراقی در کشورهای دیگر آواره هستند. حداقل یک میلیون نفر به سوریه فرار کرده‌اند و حدود ۷۵۰۰۰۰ نفر به اردن. علاوه بر این، بیش از ۱۰۰۰۰۰ عراقی در مصر، ۵۰۰۰۰ نفر در ایران، حدود ۴۰۰۰۰ نفر در لبنان، ۱۰۰۰۰۰ نفر در کویت و عربستان سعودی آواره هستند و بیش از ۴۰۰۰۰۰ نفر نیز به اروپا، آمریکا، آفریقا و آسیا و نیوزیلند انتقال داده شده‌اند. (۴۹) گزارش آژانس آوارگان سازمان ملل نشان می‌دهد که درخواست‌های پناهندگی عراقی‌ها در کشورهای صنعتی، ۷۷ درصد در سال ۲۰۰۶ رشد داشته است. بدین ترتیب، در بین جست‌وجوگران پناهندگی در سال ۲۰۰۶ مردم عراق مقام نخست را داشته‌اند. (۵۰)

در کشورهای همسایه، به دلیل کمبود منابع عمومی، افزایش تعداد آواره‌ها منجر به ایجاد تنش شده است. دولت سوریه برای ورود آوارگان به خاک خود محدودیت‌های بیشتری را وضع کرده است. هم‌اکنون دولت سوریه، از آوارگان بابت مراقبت‌های بهداشتی پول می‌گیرد و مدت مجاز ویزای اقامت عراقی‌ها را از شش ماه به سه ماه، کاهش داده و آنها را وادار می‌کند برای تمدید ویزای خود از کشور خارج شوند. (۵۱)

دولت لبنان، مرزهای خود را به روی آوارگان عراقی بسته و بر میزان سخت‌گیری خود در بازداشت افراد، به دلیل اقامت غیرقانونی افزوده است. بدین ترتیب؛ آواره‌ها مجبورند بین زندان و اخراج یکی را انتخاب کنند. (۵۲) اردن به دلیل ترس از ایجاد ناامنی، مقررات مهاجرت خود را سخت‌تر کرده و هم‌اکنون از عراقی‌ها می‌خواهد نوع جدیدی از پاسپورت را تهیه کنند. (۵۳) قانون جدید، در میان آوارگان عراقی موجب ایجاد حس ناامنی شده است. پیش از این امان، مرزهای خود را به روی مردان جوان بسته و خانواده‌ها را مجبور به جدایی کرده است. (۵۴) این دولت، دسترسی کودکان عراقی را به امکانات آموزشی محدود کرده است. (۵۵) سازمان آوارگان بین‌المللی گزارش می‌دهد که مأمورین مرزی در موارد خاصی، اقدام به صدور ویزاهایی کرده‌اند که پس از چند روز پایان یافته و عراقی‌ها را در خطر اخراج قرار می‌دهد. (۵۶)

بحران طولانی‌مدت و نتایج آن

صدها هزار عراقی آواره، چه درون کشور و چه خارج از آن، به سریناه، مراقبت‌های بهداشتی، آموزش، کمک‌های حقوقی، غذا و دارو نیاز مبرم دارند. آژانس آوارگان سازمان ملل، پیش‌بینی می‌کند، در

و مستقلی است که آمار مرگ و میر شهروندان عراقی گزارش شده در منابع خبری انگلیسی زبان را منتشر می‌کند. (۴۱)

سرشماری تلفات نیروهای ائتلاف در عراق (Iraq Coalition Casualty Count)، تازنمایی که عموماً تلفات نیروهای ائتلاف را جمع‌آوری می‌کند. علاوه بر این، در این تارنما می‌توان آمار مرگ و میر عراقی‌ها را براساس داده‌های حاصل از آژانس‌های خبری مشاهده کرد. (۵۰)

«پیمایش شرایط زندگی در عراق» (ILCS, Iraq Living Conditions Survey) (۵۱) مطالعه‌ای درباره شرایط زندگی در عراق که توسط برنامه توسعه سازمان ملل در فاصله آوریل ۲۰۰۲ و آوریل ۲۰۰۴ تهیه شده است.

نتیجه دو پیمایشی که توسط دانشکده بهداشت عمومی دانشگاه جان‌هاپکینز انجام شده، در لنست (Lancet) معتبرترین نشریه پزشکی بریتانیا منتشر شده است. نخستین پیمایش در سال ۲۰۰۴ (۵۲) منتشر شد که دربرگیرنده آمار کشته‌شده‌ها در فاصله مارس ۲۰۰۳ و سپتامبر ۲۰۰۴ است. آخرین پیمایش دانشگاه جان‌هاپکینز (۵۳) در اکتبر ۲۰۰۶ منتشر شد که دوره طولانی‌تری را از مارس ۲۰۰۳ تا ژوئن ۲۰۰۶، تحت پوشش دارد.

پیمایش‌های سال ۲۰۰۴ و ۲۰۰۶ هاپکینز، تنها مطالعاتی هستند که به‌صورت موشکافانه سمت و سوهای کلی تلفات را در عراق از آغاز تهاجم سال ۲۰۰۳ نشان می‌دهند. (۵۴) به‌عنوان مثال ILCS، برای بررسی شرایط عمومی زندگی در عراق طراحی شده بود. این پیمایش به عنوان بخشی از یافته‌ها، شامل سؤالی درباره میزان مرگ و میر در خانوار بود. در پاسخ به این سؤال نتیجه گرفته شد که در فاصله مارس ۲۰۰۳ تا آوریل ۲۰۰۴، در اثر جنگ ۲۴۰۰۰ نفر کشته شده‌اند. (۵۵) گزارش‌های دو ماهنامه UNAMI، تمام مسائل مربوط به حقوق بشر از جمله مرگ و میر شهروندان عراقی را در طول دو ماه گذشته نشان می‌دهد.

هر دو مطالعه هاپکینز به مناقشه‌ای گسترده منجر شد، چرا که تخمین تلفات آنها، عدد بالایی را نشان می‌داد. همین‌طور خشونت‌های صورت گرفته توسط نیروهای ائتلاف را مسئول بخش بزرگی از تلفات، معرفی می‌کرد. نخستین ارزیابی هاپکینز تخمین زد که در ۱۸ ماهه نخست جنگ حدود ۹۸۰۰۰ مرگ اضافی (مرگ و میر غیر از نرخ طبیعی مرگ و میر عراق در پیش از سال ۲۰۰۳) اتفاق افتاده است. این گزارش نتیجه می‌گیرد دلیل اصلی مرگ شهروندان عراقی خشونت نیروهای ائتلاف بوده است. (۵۶) نتایج حاصل از این پیمایش، در صورتی که این گروه، نمونه فلوجه را نادیده نمی‌گرفت، رقم بالاتری را نشان می‌داد. حقیقت این است که نیروهای ائتلاف حتی پیش از تهاجم نوامبر ۲۰۰۴ به فلوجه، خشونت‌های بسیاری را در آنجا مرتکب شده بودند. (۵۷)

پیمایش دوم هاپکینز، برای آمار مرگ اضافی عراق در فاصله مارس ۲۰۰۳ تا ژوئن ۲۰۰۶ رقم تکان‌دهنده‌ای را ارائه کرد. این رقم برابر ۶۵۵۰۰۰ نفر بود. (۵۸) این پیمایش مبتنی بر نمونه‌گیری بزرگی از ۱۸۴۹ خانوار در ۴۷ دسته تصادفی به‌عنوان نماینده کل مناطق کشور بود. در این پیمایش، از مخاطبان درباره میزان مرگ و میر در خانواده‌شان سؤال شد و در ضمن از آنها می‌خواستند تا در صورت امکان، گواهی مرگ آنها را نشان دهند. در ۹۲ درصد موارد، پرسش‌شوندگان گواهی مرگ را ارائه کردند. (۵۹) نتایج حاصل از این پیمایش، نشان‌دهنده افزایش آمار مرگ و میر و تغییر جهت نسبت عامل مرگ‌ها، از نیروهای ائتلاف به سمت ستیزه‌جویان بود. با این حال، همچنان خشونت نیروهای ائتلاف در نسبت منابع خشونت در

عراق، بزرگ‌ترین سهم را دارد. این سهم برابر ۳۱ درصد مجموع آمار مرگ و میر افراد است. (۶۰)

کاخ سفید و خیابان دانینگ (محل نخست‌وزیری بریتانیا) و بسیاری از مدافعین جنگ و اشغال عراق، به شدت مطالعات هاپکینز را رد کردند. پریزیدنت بوش، نتایج پیمایش دوم را سریعاً رد کرده و گفت: «من این پیمایش را یک گزارش معتبر نمی‌دانم. نه ژنرال کیسی و نه مقامات عراقی، هیچ‌کس این گزارش را قبول ندارد. (۶۱) وقتی پس از آن، درباره این گزارش از رئیس‌جمهور سؤال شد، او گفت در کل دوران اشغال تعداد کشته‌شده‌های عراقی ۳۰۰۰۰ نفر یا کمتر است و هیچ شاهدهی برای این گفته خود ارائه نکرد. (۶۲) اسکات مک‌کلان، سخنگوی کاخ سفید گفت؛ عدد اعلام شده توسط رئیس‌جمهور «حاصل یک ارزیابی رسمی نیست. (۶۳) سایر منتقدین، از جمله برخی از مخالفین اشغال عراق، قابل‌پذیرش بودن و متدولوژی پیمایش هاپکینز را زیر سؤال بردند. با این حال نویسندگان این گزارش؛ از نتایج مطالعات خود به صورت قاطعی دفاع کرده و تأکید کردند از همان افرادی در این پیمایش استفاده شد که وزارت‌خارجہ ایالات‌متحده برای ارزیابی تلفات جنگی استفاده می‌کند و با همان متدولوژی. (۶۴) علاوه بر این؛ بسیاری از متخصصین ارزیابی بیماری‌های همه‌گیر، بهداشت عمومی و آمار، گفتند این پیمایش بسیار خوب طراحی شده و قابل اطمینان است. (۶۵) و این گزارش با وجود سختی انجام چنین پژوهشی، بسیار معتبر است. (۶۶)

در اینجا فرصت بررسی دوباره بحث‌های مختلف پیرامون نتایج مطالعات هاپکینز وجود ندارد، اما روشن است که نتایج حاصل از سرشماری اجساد عراقی، مطالعات برنامه توسعه سازمان ملل و آمارهای منتشر شده توسط دو ماهنامه UNAMI مستقیماً قابل مقایسه نیستند. دلیل این امر این است که هر کدام از آنها تعداد کشته‌ها را به روش‌های متفاوت ارزیابی کرده‌اند و گروه‌های مختلفی را از مردم مورد بررسی قرار داده‌اند. به عنوان مثال، سرشماری اجساد عراق، تنها تعداد کشته شده‌های غیر نظامی را در نبردها که حداقل در دو منبع انگلیسی زبان تأیید شده، گزارش می‌دهد. (۶۷) در ژانویه ۲۰۰۷ سرشماری اجساد عراق تخمین می‌زند بین ۵۴۰۰۰ تا ۶۰۰۰۰ شهروند عراقی در جریان عملیات‌های نظامی نیروهای ائتلاف کشته شده‌اند. آمارهای UNAMI، مبتنی بر سرشماری اجساد سردخانه‌ها و گزارش‌های وزارت بهداشتی عراق است. این دو ماهنامه؛ در گزارش حقوق بشر نوامبر و دسامبر ۲۰۰۶ تخمین می‌زند در طول سال ۲۰۰۶، بیش از ۳۴۰۰۰ شهروند عراقی کشته شده‌اند که بدین ترتیب متوسط آمار مرگ و میر شهروندان برابر ۹۴ نفر در روز می‌شود. (۶۸) اگرچه استفاده از روش‌های «پیمایش منفعل» (Passive Surveillance) مفید است، اما اغلب داده‌های ارائه شده توسط آنها دقیق نیست، بخصوص اگر بخواهند داده‌های مربوط به یک نازعه را برآورد کنند. در نتیجه احتمال دارد در چنین روش‌هایی تعداد واقعی مرگ و میر افراد، کمتر از آن چیزی که هست، برآورد شود. سرشماری اجساد عراق و سایر پیمایش‌های منفعل نیز خود به این مشکل اعتراف دارند. (۶۹) علاوه بر این، UNAMI و برنامه توسعه سازمان ملل، دوره‌های زمانی کوتاه‌تری را مورد بررسی قرار داده‌اند.

منتقدین با توجه به نتایج مختلف ارزیابی‌های متفاوت، می‌گویند نتایج حاصل از این مطالعات با هم تناقض دارند. اما تمام این ارزیابی‌ها، نشان‌دهنده حجم گسترده و سمت‌وسوی فزاینده سالانه آمار و مرگ و

مردم نیست. (۸۳) سیستم سلامتی و بهداشت عمومی ضعیف شده (۸۴) و دسترسی به آب نوشیدنی سالم و برق محدود است. (۸۵) پنجاه درصد مردم عراق زیر خط فقر زندگی می‌کنند (۸۶) و با فقر غذایی نیز مواجه هستند. (۸۷) بحران انسانی در عراق به سطحی رسیده که قابل مقایسه با بزرگ‌ترین فاجعه‌های انسانی تاریخ است. (۸۸)

بی‌نوشته‌ها:

- 1-White house, Remarks by the President in Address to the Nation, the Cross Hall (March 17, 2003)
- ۲- در همین فصل جزئیات این جابه‌جایی‌ها بیان می‌شود.
- 3-UNHCR, "Iraq Displacement," (November 3, 2006)
- 4-UNAMI Human Rights Report, (September-October 2006) p.3
- 5-UNHCR, *Iraq: UNHCR Director's Mission to Region to Underscore Refugee Protection Needs* (March 9, 2007)
- 6-Ron Redmont, UNHCR Spokesperson at Press Briefing on Iraq Displacement (October 13, 2006)
- 7-UNHCR, *Iraq: A Humanitarian Crisis that Will Go for Years* (February 2, 2007)
- UNHCR predicts that 2.4 to 2.7 million Iraqis will be displaced by the end of 2007.
- 8-United Nations. *Emergency Working Group -- Falluja Crisis*, "Update Note" (November 13, 2004)
- 9-Internal Displacement Monitoring Center/Norwegian Refuges Council, *Iraq: Sectarian Violence, Military Operations Spark New Displacement, as Humanitarian Access Deteriorates* (May 23, 2006)
- 10-UN Integrated Regional Information Networks, "Iraq: Fallujah Situation Improving Slowly" (March 21, 2006)
- 11-UNHCR, *Press Briefing by UNHCR Spokesperson Ron Redmond* (March 20, 2007)
- 12-UNAMI Human Rights Report (September-October 2006) p.13
- 13-UNAMI Human Rights Report (November-December 2006) p.13
- 14-UNAMI Human Rights Report (September-October 2006) p.13
- 15-UNHCR *Iraq: UNHCR Deeply Disturbed By Security Forces Raid In Palestinian Area* (March 16, 2007)
- 16-UNHCR, *UNHCR Appeals to Countries to Provide Humanitarian Solution for Palestinians Fleeing Iraq* (December 14, 2006)
- 17-UNAMI Human Rights Report, (September-October 2006) p.14
- 18-UNHCR *Iraq: UNHCR Deeply Disturbed By Security Forces Raid In Palestinian Area* (March 16, 2007)
- 19-UNHCR, *Palestinians in Iraq: More Fleeing, Statement by Jennifer Pagonis* (January 30, 2007)

میر در دوره اشغال عراق هستند. فرقی نمی‌کند که تعداد کشته شده‌ها در دوره ۳۹ ماهه پس از اشغال عراق، ۶۵۵۰۰۰ نفر، ۵۰۰۰۰۰ نفر یا کمتر باشد؛ واقعیت دردناک این است که در برابر خشونت‌ها، نیروهای اشغالگر در حفاظت از شهروندان عراقی - برابر مفاد معاهده ژنو - ناکام بوده‌اند. (۷۰) مهم این است که حتی یک گزارش وجود ندارد نشان‌دهنده بهبود وضع مردم عراق در سال‌های پس از آغاز عملیات آزادسازی عراق باشد.

علل مرگ‌ومیرها

شناسایی دقیق عوامل مرگ و میر فزاینده در عراق پس از جنگ، به دلیل فقدان داده‌های مناسب کاری، سخت است. برخی از این عوامل؛ عبارتند از: نبردهای نظامی، تخریب زیرساخت‌ها، دسترسی محدود به آب و غذا، بیماری و آوارگی درونی. جنگ سال ۲۰۰۳، زیرساخت‌های حیاتی نظیر آب، غذا و بهداشت را که پیشتر در جنگ خلیج و ۱۳ سال تحریم مداوم، ضعیف شده بودند کاملاً نابود کرد. (۷۱) با این حال، روشن است خشونت ناشی از نبردهای نظامی، دلیل اصلی مرگ اضافی افراد از سال ۲۰۰۳ تاکنون بوده است. فرقی هم نمی‌کند این خشونت‌ها از ناحیه نیروهای ائتلاف باشد؛ یا عملیات ستیزه‌جویان یا خشونت‌های اخیراً افزایش یافته چریک‌های فرقه‌ای، یا جوخه‌های مرگ و دار و دسته‌های جنایتکار. به‌عنوان مثال؛ گزارش اکبر و سپتامبر ۲۰۰۶ دوماهنامه UNAMI؛ می‌نویسد: «در نتیجه درگیری نظامی بسیاری از افراد کشته شده‌اند. (۷۲) این نشریه می‌افزاید، بر اساس داده‌های وزارت بهداشت عراق، در طول این دوره ۷۰۴۵ شهروند به‌صورت خشونت‌باری کشته شده‌اند، که از این تعداد حداقل ۴۹۸۴ نفر در بغداد بوده‌اند و بسیاری از آنها در نتیجه برخورد تیر کشته شده‌اند. (۷۳)

فروپاشی سیستم بهداشت عراق، وضع را وخیم‌تر کرده است. سرویس‌های پزشکی عراقی که زمانی یکی از بهترین انواع آن در خاورمیانه بود، به وضعی رسیده که دیگر قادر به پاسخگویی به نیازهای مردم عراق نیست. بر اساس مقاله‌ای در نشریه پزشکی بریتانیا بیش از نیمی؛ از افرادی که در بیمارستان‌های عراق مرده‌اند، می‌توانستند زنده بمانند در صورتی که افرادی زنده حضور داشتند و در عین حال بیمارستان در وضع خوبی بود. (۷۴) به‌دلیل بحران امنیتی، بسیاری از پزشکان عراقی کشور را ترک کرده‌اند، (۷۵) و در نتیجه در بیمارستان‌ها افرادی غیر زنده حضور دارند. در چنین حالتی پزشکانش مسئول رسیدگی به مجروحین هستند که تجربه کافی یا مهارت لازم برای اداره موارد اورژانسی را ندارند. (۷۶) علاوه بر این، بیمارستان‌ها و کلینیک‌ها دچار فقر شدیدی در منابع حیاتی پزشکی نظیر تجهیزات و دارو هستند. (۷۷) در آغازین روزهای اشغال عراق، ایالات متحده ادعا کرد که به زودی بیمارستان‌ها و کلینیک‌های مراقبت‌های بهداشتی فوری را بازسازی و باز تجهیز می‌کند. با این حال، تاخیر، برنامه‌ریزی نامناسب و پروژه‌های بازسازی فساد انگیز، تاکنون عمل به این قول را میسر نساخته است. (۷۸)

سخن پایانی

از مارس ۲۰۰۳ تاکنون، عراق با بحران انسانی رو به رشدی مواجه بوده است. صدها هزار نفر از مردم ناچار به ترک خانه و کاشانه خود شده و صدها هزار نفر دیگر قربانی خشونت‌های موجود بوده‌اند. آموزش در عراق متوقف شده است. (۷۹) نرخ بیکاری بسیار بالا رفته (۸۰) و به حدود ۶۰ درصد رسیده است. (۸۱) فقر روزافزون گریبان مردم را گرفته است. (۸۲) سیستم بهداشت عمومی ضعیف است و قادر به پاسخگویی به نیازهای

51- "Iraq Living Conditions Survey" (2004).
 52-Roberts L, Lafta R, Garfield R, Khudhairi J, Burnham G "Mortality Before and After the 2003 Invasion of Iraq: Cluster Sample Survey" *The Lancet* - Vol. 364, Issue 9448, (November 20, 2004) Pages 1857-1864
 53-Burnham G, Lafta R, Doocy S, Roberts L, "Mortality after the 2003 Invasion of Iraq: a Cross-Sectional Cluster Sample Survey" *The Lancet* - Vol. 368, Issue 9545 (October 21, 2006) Pages 1421-1428
 54-Iraq Analysis Group, *Other Mortality Estimates*
 55-UNDP, "Iraq Living Conditions Survey" (2004) Volume II, p. 55
 56-Roberts L, Lafta R, Garfield R, Khudhairi J, Burnham G "Mortality Before and After the 2003 Invasion of Iraq: Cluster Sample Survey" *The Lancet* - Vol. 364, Issue 9448, (November 20, 2004) Pages 1857-1864

شماره ۷

58-Burnham G, Lafta R, Doocy S, Roberts L, "Mortality after the 2003 Invasion of Iraq: a Cross-Sectional Cluster Sample Survey" *The Lancet* - Vol. 368, Issue 9545 (October 21, 2006) Pages 1421-1428

شماره ۸

شماره ۹

61-White House, *Press Conference by the President* (October 11, 2006)
 62-Peter Baker, "Bush Estimates Iraqi Death Toll in War at 30,000" *Washington Post* (December 12, 2005)
 63-"Bush: Iraqi Democracy Making Progress" *CNN* (December 12, 2005)
 64-Medialens, *Burying the Lancet* - Part 2 (September 6, 2005)
 65-Iraq Analysis Group, *Reactions to the Study: What have scientific experts said about the study?*

66- Bennett-Jones, Iraqi Deaths Survey was Robust BBC (March 26, 2007)

67-Iraq Body Count

68-UNAMI Human Rights Report (November - December 2006)

69-Iraq Coalition Casualty Count and Iraq Analysis Group, *Why Is the Number of Deaths Found By the Lancet so much Larger than Other Estimates Commonly Quoted?*

70-Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, Geneva, 12 August 1949, Article 27

71-Burnham G, Lafta R, Doocy S, Roberts L, "Mortality after the 2003 Invasion of Iraq: a Cross-Sectional Cluster Sample Survey" *The Lancet* - Vol. 368, Issue 9545 (October 21, 2006) Appendix E: Health in Iraq

72-UNAMI Human Rights Report (September - October 2006)

شماره ۱۳

74-Bassim Irheim Mohammed Al Sheibani, Najah R Hadi and Tariq Hasoon, "Iraq Lacks Facilities and Expertise in Emergency Medicine" *British Medical Journal* (October 21, 2006)

75-Medact, *Iraq Health Update* (Spring 2006)

76-Bassim Irheim Mohammed Al Sheibani, Najah R Hadi and Tariq Hasoon, *op.cit.*

77-Medact, *Iraq Health Update* (Spring 2006)

۱۸-بفضل همکاران

79- UN Country Team, Un Assurances Mission for Iraq, Human Rights Reports (January-March 2007) P.20

80-International Federation of the Red Cross and Red Crescent Societies, *Iraq: Response to Humanitarian Crisis* (February 12, 2007)

81-James A. Baker III and Lee H. Hamilton et al. "The Iraq Study Group Report" *Vintage Books, New York* (December 2006) p. 23. The report states that "unemployment estimates range widely from 20 to 60 percent."

82-UN Assistance Mission for Iraq, Human Rights Report (January-March 2007)P.21

83-Human Rights Report (January-March 2007)P.20

84-Medact, *Iraq Health Update* (Spring 2006)

85-According to US Department of State's Weekly Iraq Status (January 17, 2007), "during the week of January 11-17 electricity availability averaged 4.4 hours per day in Baghdad and 7.7 hours nationwide."

86-International Federation of the Red Cross and Red Crescent Societies, *Iraq: Response to Humanitarian Crisis* (February 12, 2007)

87-World Food Programme, *Food Security and Vulnerability Analysis in Iraq* (May 11, 2006). Also see UNAMI, *Cluster 6: Food Security*

شماره ۱۸

20-Human Rights Watch, *Nowhere to Flee: The Perilous Situation of Palestinians in Iraq* (September 2006)

21-UNHCR, *UNHCR Appeals to Countries to Provide Humanitarian Solution for Palestinians Fleeing Iraq* (December 14, 2006)

22-UNAMI Human Rights Report (September-October 2006)

23-UNAMI Human Rights Report (May-June 2006) p.6

24-Brookings Institutions, *Iraq Index* (March 19, 2007) p.40

25-UNHCR, *Press Briefing by UNHCR Spokesperson Ron Redmond* (March 20, 2007)

26-UNAMI Human Rights Report (July-August 2006) p.13

27-International Medical Corps, *Iraqis on the Move: Sectarian Displacement in Baghdad* (January 2007)

28-Internal Displacement Monitoring Center/Norwegian Refugee Council, *Iraq: Sectarian Violence, Military Operations Spark New Displacement, as Humanitarian Access Deteriorates* (May 23, 2006)

29-UNHCR Briefing Notes (November 3, 2006)

30-Internal Displacement Monitoring Center/Norwegian Refugee Council, *Iraq: Sectarian Violence, Military Operations Spark New Displacement, as Humanitarian Access Deteriorates* (May 23, 2006)

31-UNAMI Report (July-August 2006)

32- UNHCR, Statistics on Displaced Iraqis around the world (April 2007)

33-UNHCR, *Asylum Levels and Trends in Industrialised Countries, 2006* (March 23, 2007)

34-Refugees International, *Iraqi Refugee Crisis: International Response Urgently Needed* (December 5, 2006)

شماره ۱۵

۳۶- دریافت پاسپورت‌های نوع G، مشکل است، چرا که تنها از سال ۲۰۰۶ به این طرف صادر شده‌اند و برای دریافت باید به بغداد مراجعه شود. منبع: BBC "Jordan Tightens Iraqi Immigration" (February ۲۸, ۲۰۰۷)

37-Refugees International, *Iraqi Refugee Crisis: International Response Urgently Needed* (December 5, 2006)

38-UNHCR Update on the Iraq Situation (November 2006)

39-Refugees International, *Iraqi Refugee Crisis: International Response Urgently Needed* (December 5, 2006)

40-UN News, "Iraq Faces Dire And Long-Term Humanitarian Crisis, Un Official Warns" (February 5, 2007)

41-UNHCR, *Q&A: Iraq: A Humanitarian Operation that Will Go on for Years. Interview with Andrew Harper, Senior Operations Manager for UNHCR's Iraq Operation Unit.* (February 2, 2007)

42-UNHCR, *Supplemental Appeal Iraq Situation Response* (January 2007)

43-UNHCR, *Q&A: Iraq: A Humanitarian Operation that Will Go on for Years. Interview with Andrew Harper, Senior Operations Manager for UNHCR's Iraq Operation Unit.* (February 2, 2007)

شماره ۴۴

45-E.g. Written answer by Kim Howells MP, UK Foreign Office Minister, *House of Commons* (December 13, 2005); written answer by Bill Rammell MP, UK Foreign Office Minister, *House of Commons* (January 11, 2005); Pentagon officials quoted in Helen Thomas, "Who's Counting the Dead in Iraq" *Miami Herald* (September 5, 2003). N.B. The Pentagon has released figures for the number of Iraqi civilians and soldiers killed and wounded by insurgents alone between January 2004 and October 2005 (25,902), but their source has not been given: Sabrina Tavernise, "US Military Now Quietly Tracking Iraqi Deaths" *New York Times* (October 30, 2005), US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*

۴۶- نوری مالکی در سپتامبر ۲۰۰۶ از وزارت بهداشتی عراق خواست تا اعلام رسمی تلفات را به سازمان ملل متوقف نماید. این حرکت تا حدودی مشکوک بود و اعتبار آمار اعلام شده توسط مقامات عراقی را زیر سؤال برد.

47-UNAMI Human Rights Report (September 1-October 31, 2006)

48-US Department of Defense reports to Congress, submitted pursuant to the section entitled "Measuring Stability and Security in Iraq" of House Conference Report 109-72 accompanying H.R. 1268, Emergency Supplemental Appropriations Act for Defense, the Global War on Terror, and Tsunami Relief, 2005, Public Law 109-13.

49-Iraq Body Count, <http://www.iraqbodycount.net>

50- Iraq Coalition Casualty Count, <http://icasualties.org/oif/default.aspx>.